

ДЕМОГРАФІЯ, ЕКОНОМІКА ПРАЦІ, СОЦІАЛЬНА ЕКОНОМІКА І ПОЛІТИКА

УДК 369.5

ОЦІНЮВАННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ СИСТЕМИ ПЕНСІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ УКРАЇНИ

**Т.М. Завора, кандидат економічних наук, доцент.
Полтавський національний технічний університет ім. Ю. Кондратюка**

© Завора, Т.М., 2015.

Статтю отримано редакцією 26.03.2015 р.

Вступ. У процесі соціально-економічних перетворень, що відбуваються в Україні, особливе місце займає реформа соціальної сфери, важливою складовою якої є система пенсійного забезпечення. Функціонування вітчизняної системи пенсійного забезпечення супроводжується зростанням витрат на пенсійне забезпечення населення і дефіцитом Пенсійного фонду України, збільшенням обсягів коштів Державного бюджету України, котрі витрачаються на фінансування пенсійних виплат, що є загрозою економічній безпеці держави. Зростання кількості пенсіонерів до 12147,2 тис. осіб (без урахування тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим, м. Севастополя та частини зони проведення антитерористичної операції) станом на 1 січня 2015 р. і недостатній середній розмір призначеної місячної пенсії пенсіонерам, які перебувають на обліку в органах Пенсійного фонду, що становить 1581,5 грн, актуалізують питання оцінювання ефективності системи пенсійного забезпечення як концептуальну основу забезпечення національної безпеки держави. Саме істотне посилення соціальної складової економічної політики, реальне підвищення життєвого рівня населення, передусім на основі збільшення вартості оплати праці, своєчасної виплати заробітної плати та гарантованих законом соціальних виплат, створення ефективної системи соціального захисту людини визначено основними напрямами державної політики з питань національної безпеки України у соціальній сфері [1].

Огляд останніх джерел досліджень і публікацій. Теоретичні та прикладні аспекти формування національної безпеки у соціальній сфері досліджували вчені й практики І. Гнибіденко, О. Ілляш, Е. Лібанова, В. Онищенко, Ю. Хазішвілі та інші [2 – 5]. Проблеми забезпечення соціально-економічного зростання та соціальної безпеки на державному й регіональному рівнях вивчали науковці Т. Заяць, Л. Ільчук, В. Куценко та інші [6 – 9]. Вивченням системи недержавних пенсійних фондів і реформуванням пенсійної системи України займаються науковці В. Базилевич, Т. Бондарук, Н. Внукова, О. Коваль, Н. Науменкова, Б. Надточний, Л. Птащенко й інші [10, 11].

Постановка завдання. Недостатній розмір пенсій поряд із відсутністю надійних фінансових механізмів, що дають змогу працівникам заощаджувати кошти на старість, потребують аналізу та оцінювання ефективності пенсійного забезпечення в Україні. Старіння

населення, підвищена імміграція й зміна соціальних цінностей, зростання диференціації суспільства розширює спектр соціальних небезпек та потребує визначення напрямів подальшого реформування пенсійної системи держави.

Основний матеріал і результати. Найважливішою складовою добробуту громадян кожної держави є забезпечення соціальних гарантій за рахунок страхових виплат. Основною складовою системи соціального захисту населення в Україні є пенсійне забезпечення, яке охоплює непрацездатних громадян похилого віку, інвалідів, осіб, котрі втратили годувальника. Цілями функціонування пенсійної системи України є захист від бідності при настанні старості, гарантування певного рівня доходу після завершення трудової діяльності та захист зазначеного доходу від подальшого абсолютного і відносного знецінення. У процесі реформування пенсійного забезпечення в Україні з 1 січня 2004 р. запроваджено трирівневу систему, основу якої складає система державного пенсійного страхування, що базується на засадах страхування. Перший і другий рівні системи пенсійного забезпечення в Україні становлять систему загальнообов'язкового державного пенсійного страхування, другий та третій рівні – систему накопичувального пенсійного забезпечення [12]. Слугуючи основною складовою системи соціального захисту населення, пенсійне забезпечення передбачає пенсійні виплати – грошові виплати в системі загальнообов'язкового державного пенсійного страхування у вигляді пенсії, довічної пенсії або одноразової виплати. Середній розмір призначеної місячної пенсії пенсіонерам, які перебували на обліку в органах Пенсійного фонду на початок 2015 р., становив 1581,5 грн, у тому числі пенсії за віком – 1573 грн, за інвалідністю – 1432,1 грн, у разі втрати годувальника – 1433, 10 грн [13].

Незначне перевищення розміру пенсійних виплат більшої частини пенсіонерів над прожитковим мінімумом для працездатних осіб лише останнім часом, потребує аналізу доходів і витрат пенсійного фонду України. Так, переважну частину доходів Пенсійного фонду утворюють власні доходи (практично 90% від обсягу всіх надходжень), у структурі яких понад 80% припадає на обов'язкові внески суб'єктів господарювання [14]. З метою забезпечення пенсійних та пов'язаних з ними виплат, що фінансуються за рахунок державного бюджету або цільових фондів, використовуються передані кошти фонду.

Аналіз динаміки ВВП, показників бюджету Пенсійного фонду за 2006 – 2013 роки свідчить про випереджаючі темпи зростання його видатків порівняно зі зростанням ВВП (табл. 1). Незважаючи на зменшення дефіциту Пенсійного фонду у 2012 році на 24,5%, його розмір у 2014 році становив 9,5 млрд. грн [14, 15].

У структурі надходжень до бюджету Пенсійного фонду частка коштів державного бюджету зросла з 24,2% у 2006 до 24,3% у 2010 р. Її чергове зростання відбувалося протягом 2012 – 2013 років. Дохідна частина бюджету Пенсійного фонду України на 2014 рік (без урахування залишку коштів на початок року) визначена в сумі 248 843,5 млн грн., з яких власні надходження – 166 928 млн грн. У свою чергу доходи Пенсійного фонду України протягом 2013 – 2014 років мають спадний характер [14].

Таблиця 1

Аналіз фінансових показників діяльності Пенсійного фонду України

Показник	2011 р.		2012 р.		2013 р.		2014 р.	
	млн грн	приріст, %	млн грн	приріст, %	млн грн	приріст, %	млн грн	приріст, %
Номинальний ВВП	1177000	108,29	1408889	119,702	1454931	103,268	1566728	107,7
Доходи ПФУ	193452,4	105,39	222631,8	115,08	250539,3	112,54	233918	0,93
Власні доходи ПФУ	150214,3	125,87	157980,4	105,17	166863,90	105,62	165923	99,4
Видатки ПФУ	209007,8	109,16	233695,90	111,812	250350	107,13	243478	97
Дефіцит (профіцит) бюджету ПФУ	36019,90	56,2	27200	75,5	21800	80,14	9560,31	43,85

Джерело: [14]

Власні надходження до бюджету Пенсійного фонду за 2014 рік склали 165 923,3 млн грн, і становили 68,6% загального обсягу надходжень, що зумовлено недоотриманням планових обсягів коштів від сплати єдиного внеску – 1045,6 млн грн, зокрема від платників, які перебувають на тимчасово непідконтрольних українській владі територіях Донецької та Луганської областей, і зростанням заборгованості з відшкодування пільгових пенсій – 1553,3 млн грн. Упродовж 2014 р. органами Пенсійного фонду забезпечувалося надходження зборів на обов'язкове державне пенсійне страхування, що відповідно до закону сплачуються з окремих видів господарських операцій, які зараховуються до державного бюджету і спрямовуються на фінансування пенсійних виплат. Це, зокрема, сплата зборів: з операцій з купівлі іноземної валюти в готівковій/безготівковій формі; при купівлі ювелірних та побутових виробів з дорогоцінних металів; під час набуття права власності на легковий автомобіль; з операцій придбання (купівлі-продажу) нерухомого майна; з користування й надання послуг стільникового рухомого зв'язку. На жаль, внесені зміни до законодавства на 2015 р. в пенсійному забезпеченні не призвели до значного збільшення надходжень до бюджету Пенсійного фонду, що підтверджує необхідність подальшого реформування пенсійної системи України шляхом запровадження другого рівня пенсійного забезпечення та розвитку недержавного пенсійного страхування.

Таким чином динаміка надходжень бюджетних трансфертів до Пенсійного фонду (ПФ) була зростаючою до 2010 року (з 16 до 30,8% від загальної суми доходів ПФ), але у 2011 році відбулося зменшення цієї суми до 17,2% від загальної суми доходів ПФ. У свою чергу видатки мали зростаючий характер і протягом 2008 – 2014 років в середньому збільшувалися на 11% щорічно, окрім 2014 року, в якому відбулося їх зменшення на 3%.

Оцінювання ефективності системи пенсійного забезпечення в Україні дозволило зробити висновок, що значний вплив на збалансованість пенсійної системи має співвідношення чисельності працюючих до чисельності пенсіонерів як по Україні в цілому, так і в розрізі регіонів. Аналіз пенсійного забезпечення Полтавського регіону виявив, що співвідношення чисельності працюючих до чисельності пенсіонерів по Полтавській області протягом 2007 – 2014 рр. залишалося на тому самому рівні за винятком 2013 р. (1,41:1). При цьому в Полтавській області співвідношення кількості зайнятих до кількості пенсіонерів є нижчим ніж у цілому по Україні (2013 року – менше на 0,1). У 2014 р. кількість пенсіонерів у Полтавській області склала 461546 тис. осіб, що на 1147 тис. осіб менше, ніж 2013-го. [17].

Ефективність функціонування першого рівня пенсійної системи безпосередньо залежить від ситуації на ринку праці, кількості зайнятого населення, розміру його заробітної плати та рівня її тінізації. Полтавська область належить до групи регіонів із середнім рівнем безробіття за методологією МОП. Так, починаючи з 2009 року цей показник в області перевищував середній рівень по Україні (2013 року в Україні 7,4%, у Полтавській області – 8,3%). Одночасно спостерігається економічна активність населення Полтавського регіону за 12 років. Після пікового значення у 2009 р. відбувається зменшення рівня безробіття, що привело до зростання 2013 року рівня зайнятості населення з 58,2 до 59,5%. Рівень зареєстрованого безробіття по області на початок січня 2015 р. становив 3,5% населення працездатного віку (у середньому по Україні – 1,8%). Станом на 01.02.2015 на одну вакансію у середньому по Полтавській області претендували 16 безробітних, як і в середньому по Україні. Але разом із цим протягом усього аналізованого періоду значною проблемою залишається невідповідність попиту та пропозиції на робочу силу в професійно-кваліфікаційному розрізі. Підбір роботи й укомплектування вакансій ускладнюється тим, що роботодавці висувають підвищені вимоги до якості професійної підготовки кадрів, їх досвіду роботи і разом з цим пропонують мінімальний рівень оплати праці (питома вага вакансій з мінімальною зарплатою становила 50%) [18].

У процесі аналізу пенсійного забезпечення населення Полтавського регіону було встановлено, що на обліку в органах Пенсійного фонду Полтавщини станом на 2014 р. перебувало 461,5 тис. одержувачів пенсій, з них 441,2 тис. – цивільні пенсіонери, 20,3 тис. – військові. Упродовж останніх двох років у регіоні намітилася позитивна тенденція щодо зростання середнього розміру пенсійних виплат. Так, середній розмір трудової пенсії зріс з початку 2014 р. на 72 грн. і складав 1499 грн. Середній розмір пенсії представників силових структур становив 2471 грн, що на 202 грн більше, ніж на початку року. Характерною рисою 2014 р. стало суттєве збільшення нових пенсійних призначень, кількість новопризначених пенсій збільшилася на 5,3 тис., що обумовлено певними часовими обмеженнями щодо виходу на пенсію жінок в 55 років, впровадженими пенсійною реформою 2011 року. Завдяки зменшенню витрат на послуги зв'язку і перевагу банківських послуг у середовищі літніх

людей, органам Пенсійного Фонду протягом 2014 р. вдалося заощадити близько 50 млн грн. Потреба для виплати пенсій в регіоні, зважаючи на проведення індексаційних виплат, і кошти, необхідні для пенсійного забезпечення переселенців, упродовж 2014 р. постійно зростали, сягнувши 8,6 млрд грн при середньомісячних видатках на рівні 717 млн грн.

Разом з тим негативні процеси в економіці країни й області, перехід бюджетоутворюючих підприємств до центрального офісу великих платників, подальша тінізація заробітної плати та зайнятості суттєво впливають на зниження бюджетних надходжень. Не зменшується дотаційність бюджету Пенсійного фонду області, який залежить від динаміки збільшення фонду оплати праці. Так, самозабезпеченість власними коштами в регіоні знизилася з 64,3% на початку минулого року до 49% у грудні 2014 р. Одним із резервів наповнення бюджету Фонду залишається погашення заборгованості недобросовісних платників. Було встановлено, що загальна сума заборгованості по платежах, адміністрування яких здійснюють органи Пенсійного фонду, становить 145 млн грн, причому 76% цієї суми (110 млн грн) – це борг з відшкодування витрат на виплату та доставку пільгових пенсій [16 – 18]. Найбільшу питому вагу боргів складають підприємства-банкрути – 123 млн грн, або 85%. Борг економічно активних підприємств, який вважається реальним до стягнення, складає 16,2 млн грн, або 11,2%.

Виявлено, що середній розмір трудової пенсії в регіоні зріс з початку 2014 р. майже на 43 грн і складає 1469 грн. Середній розмір пенсії представників силових структур становив 2310 грн., що на 41 грн більше, ніж на початку року. Головною причиною низьких розмірів пенсій є низька заробітна плата. Згідно з даними персоніфікованого обліку, 30% роботодавців Полтавського регіону виплачують заробітну плату на рівні мінімальної чи навіть менше мінімальної заробітної плати. 54% загальної кількості страхувальників – це малий та середній бізнес, причому лише 7% з них офіційно відображають, що мають найманих працівників [17, 18].

Аналіз змін стосовно кількості населення, в тому числі й пенсіонерів, за рахунок природного скорочення виявив, що в Полтавському регіоні вікова структура населення характеризується пропорціями, властивими для всієї України. Стійкою також залишається тенденція до зростання частки людей віком старше 60-ти років. Станом на початок 2015 р. на одну тисячу населення, зайнятого в народному господарстві, припадало 1003 пенсіонери. Усього кількість зайнятого населення в усіх сферах економічної діяльності становила 602,9 тис. ос., а зареєстрованих безробітних – 32 тис. ос. Перелічені фактори належать до негативних чинників, які підвищують додаткову завантаженість бюджету Пенсійного фонду, унеможливають підвищення пенсійного забезпечення на рівні регіону та потребують аналізу кількісного складу пенсіонерів (табл. 2).

На початок 2015 р. у Полтавському регіоні налічувалося понад 361,2 тис. пенсіонерів за віком, майже 51,5 тис. – по інвалідності різних категорій, у тому числі 18,3 тис. – у разі втрати годувальника, 10,8 тис.ос. – за вислугою років, близько 3,5 тис. отримували соціальні пенсії [18]. У 2008 – 2010 роках майже п'ята частина пенсіонерів, 88 тисяч населення регіону, відносилася до категорії малозабезпечених і отримувала так звану цільову грошову допомогу на прожиття. Станом на 2014 р. доплату до прожиткового мінімуму для непрацездатних осіб одержували 63,4 тис. громадян.

Таблиця 2

Динаміка кількісного складу пенсіонерів та розміру пенсійних виплат у Полтавському регіоні

Назва Закону, за яким виплачується пенсія	2001 рік		2014 рік	
	Кількість отримувачів	Середній розмір пенсії	Кількість отримувачів	Середній розмір пенсії
«Про пенсійне забезпечення», з 01.01.2004 – «Про загально-обов'язкове державне пенсійне страхування»	474849	101,60	431661	1329,15
у т.ч. соціальні пенсії	11797	49,16	3904	910,89
«Про пенсійне забезпечення осіб, звільнених з військової служби, та деяких інших осіб»	13800	117,88	23223	2140,37
«Про державну службу»	1515	222,11	3937	2614,21
«Про прокуратуру»	50	628,00	199	5305,43

Продовження таблиці 2

«Про статус народного депутата України»	10	1280,00	14	14622
«Про судоустрій і статус суддів»	2	200,00	55	6091,27
«Про наукову і науково-технічну діяльність»	550	209,45	1195	3398,73
«Про державну підтримку засобів масової інформації та соціальний захист журналістів»	65	301,54	148	2860,47
«Про зайнятість населення»	12278	149,41	31	2200,00
«Про статус і соціальний захист громадян, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи»	3081	154,42	2736	2715,66

Джерело: [16 – 18]

При цьому тільки за останній рік майже втричі – з 278,4 до 99 тис. ос. – зменшилася кількість громадян, які отримують пенсію, меншу, ніж 1 тис. грн, та збільшилася вдвічі чисельність осіб, які одержують виплати від 1 до 1,5 тис. грн. Разом з тим у Полтавській області 3,9 тис. ос. отримують спеціальні пенсії, фінансування яких не підкріплене страховими внесками. Характерною рисою системи пенсійного забезпечення Полтавської області, як і інших регіонів України, є наявність значної кількості громадян, що достроково вийшли на пенсію, не досягши загальностановленого пенсійного віку, частка яких складає 18% загальної чисельності пенсіонерів. Переважно це громадяни, котрі працювали на роботах зі шкідливими умовами праці за списками № 1 і № 2, а також доярки, свинарки, трактористи-машиністи. Їх пенсійний вік не підвищувався в процесі реформи. Є й особи, які достроково виходять на заслужений відпочинок згідно зі ст. 26 Закону України «Про зайнятість населення», тобто за 1,5 року до досягнення пенсійного віку. Проте за своєю кількістю ця категорія пенсіонерів досить незначна – 31 особа. Однією з особливостей також є наявність близько 20,1% пенсіонерів, котрі зберігають так звану «залишкову працездатність», продовжуючи працювати після досягнення 60-ти чи 55-ти років. Цей факт свідчить про те, що значна кількість непрацездатних людей для себе вже давно вирішила питання про збільшення пенсійного віку (табл. 3) [16 – 18].

Таблиця 3

Кількість дострокових пенсій, які отримували громадяни Полтавського регіону

Види отримуваних пенсій	Кількість (ос.)	
	2011 рік	2014 рік
За Списком № 1	13042	12599
За Списком № 2	27698	27621
Трактористи-машиністи	7050	6746
Багатодітні матері та матері інвалідів з дитинства	7193	7472
Доярки, свинарки	8729	8457
Особи, які працювали на Крайній Півночі	1683	1586
Працівники сфери освіти	3673	4025
Працівники сфери охорони здоров'я	3449	3713
Працівники галузі авіації	798	773
Особи, які постраждали внаслідок аварії на Чорнобильській АЕС	7595	7929
За ст. 26 Закону України «Про зайнятість населення»	16	31

Звільнені за станом здоров'я	844	855
Інші	2010	3120
Усього:	83780	84927
Відсоток від загальної кількості пенсіонерів	18,4	18,9

Джерело: [16 – 18]

В умовах здійснення поетапного підвищення рівня пенсійних гарантій швидкими темпами зростає потреба в коштах для виплати пенсій. Так, на кінець 2011 р. потреба складала 571,1 млн грн на місяць, а на початок 2014 року досягла майже 677,3 млн грн, збільшившись майже на 20%. У найближчій перспективі передбачається подальше зростання суми коштів, необхідних для виплати пенсій у міру їх поступового підвищення. Система аналізу сучасного стану пенсійного забезпечення в Полтавській області включає дослідження розмірів потреби для виплати пенсій з урахуванням зростання їх розмірів (рис. 1).

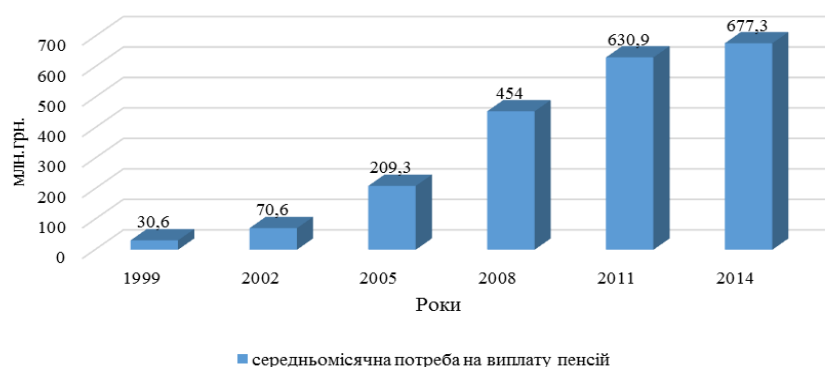

Рис. 1. Темпи зростання середньомісячної потреби у виплаті пенсій (млн грн)

Темпи зростання середньомісячної потреби у виплаті пенсій постійно мали зростаючий характер, як і динаміка збільшення розмірів середньої пенсії в період 1999 – 2013 рр. З урахуванням указаної динаміки найголовнішим завданням органів Пенсійного фонду є збір коштів для своєчасної виплати пенсій. Таким чином необхідність продовження пенсійної реформи обумовлена багатьма нагальними проблемами, що існують на сьогоднішній день у діючій пенсійній системі. Це – переобтяженість системи різноманітними пільгами та виплатами, які за їх змістом не властиві системі пенсійного забезпечення; зростаюче демографічне навантаження на діючу солідарну систему; надзвичайно низький рівень пенсійних виплат; незацікавленість громадян та роботодавців у сплаті більших пенсійних внесків.

На сьогоднішньому етапі розвитку української держави відносини у сфері пенсійного забезпечення в Україні визначаються необхідністю подолання небезпеки відставання від сучасних світових тенденцій економічного та суспільного розвитку. Ці відносини сьогодні регулюються 29-ма законодавчими актами. Починаючи з 1 жовтня 2011 р. набув чинності Закон України «Про заходи щодо законодавчого забезпечення реформування пенсійної системи», який передбачає зміни умов призначення пенсій у солідарній системі, уточнює положення щодо обов'язкової накопичувальної пенсійної системи (другого рівня).

Аналіз динаміки кількісного складу пенсіонерів та розміру пенсійних виплат у Полтавському регіоні виявив їх значну диспропорцію у зв'язку з відмінністю методики розрахунку пенсійного забезпечення відповідно до існуючих на сьогодні законів (табл. 2). Ураховуючи незбалансованість пенсійного фонду та недостатній розмір пенсійного забезпечення більшої частини населення України, вважаємо за доцільне перенесення бюджетного навантаження за професійними пільгами на професійні пенсійні фонди, які будуть створюватися, та визначення етапів переходу системи соціальних пільг на ринкові основи функціонування [19]. Разом із цим визнаємо, що, зважаючи на об'єктивні умови, що склались у нашій країні, реформована солідарна система забезпечуватиме соціальний захист пенсіонерів тільки на рівні мінімальних, хоч і гарантованих державою, пенсійних виплат. Тому реальне підвищення рівня пенсійних виплат майбутніх поколінь пов'язане перш за все з акумулюванням частини страхових активів у накопичувальній пенсійній системі й подальшим

їх інвестуванням в економіку з метою отримання інвестиційного доходу на користь застрахованих осіб. Запровадження другого рівня пенсійного забезпечення та розвиток системи недержавного пенсійного забезпечення дозволять не лише підвищити соціальний захист населення держави, а й слугуватимуть джерелом інвестування в економіку нашої держави.

Разом з визначеними напрямками реформування пенсійної системи України доцільно визнати необхідність запровадження заходів загальнонаціонального характеру: відновлення внутрішнього виробництва, що супроводжуватиметься створенням нових робочих місць; недопущення знецінення пенсійних заощаджень унаслідок інфляції; збільшення частки заробітної плати у структурі ВВП; підвищення продуктивності праці; зниження частки тіньової зайнятості; зменшення неформального сектора в економіці; легалізація заробітних плат, що сприятиме ефективному функціонуванню системи соціального захисту населення, гарантуванню соціальної безпеки [19].

Висновки. Таким чином, існуюча пенсійна система не забезпечує громадянам адекватного заміщення пенсією заробітку, втраченого ними у зв'язку зі старістю, та запобігання бідності серед людей похилого віку. Унаслідок соціально-економічного розвитку держави, українська пенсійна система стала фінансово нестабільною і потребує виважених дій стосовно її реформування у напрямі дотримання умов призначення пенсій у солідарній системі відповідно до Закону України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування» та завершення задекларованих планів з впровадження в Україні накопичувальної складової системи загальнообов'язкового державного пенсійного страхування. Саме запровадження обов'язкової накопичувальної пенсійної системи сприятиме забезпеченню застрахованій особі розміру пенсії, адекватного її трудовому внеску, отриманню інвестиційного доходу та захисту від інфляційних процесів.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Закон України Про основи національної безпеки України: від 19.06.2003. №964-IV [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=964-15>
2. Гнибіденко І.Ф. Соціальна безпека: теорія та українська практика / І.Ф. Гнибіденко, А.М. Колот, В.В. Роговий та ін. – К.: КНЕУ, 2006. – 292 с.
3. Лібанова Е.М. Людський розвиток в Україні: мінімізація соціальних ризиків (колективна науково-аналітична монографія) / Е.М. Лібанова. – К.: І-т демографії та соціальних досліджень ім. М.В. Птухи НАН України, Держкомстат України, 2010. – 496 с.
4. Онищенко В.О. Теоретичні аспекти формування соціальної безпеки / В.О. Онищенко, О.В. Чепурний // Економіка і регіон: наук. вісн. – Полтава: ПолтНТУ, 2011. – № 4. – С. 3 – 9.
5. Хазішвілі Ю.М. Прогнозування індикаторів, порогових значень та рівня економічної безпеки України у середньостроковій перспективі: аналіт. доп. / Ю.М. Харазішвілі, Є.В. Дронь. – К.: НІСД, 2014. – 117 с.
6. Ілляш О.І. Адаптаційні моделі та методи оцінювання соціальної безпеки на регіональному рівні [Електронний ресурс] / О.І. Ілляш. – Режим доступу: http://www.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Dtr_ep/2011_4/files/EC.
7. Заяць Т.А. Сільська інфраструктура охорони здоров'я: проблеми збереження і розвитку / Т.А. Заяць, Г.О. Краєвська // Економіка і регіон. – 2014. – № 3. – С.57 – 61.
8. Ільчук Л. Основні загрози та пріоритети розвитку соціальної безпеки в Україні [Електронний ресурс] / Л. Ільчук // Сучасна українська політика: політики і політологи про неї. – К.: Український центр політичного менеджменту, 2010. – Вип. 2. – Режим доступу: http://www.ipiend.gov.ua/?mid=98&action=politic_detail&politic_id=27
9. Куценко В.І. Соціальна безпека в контексті сталого розвитку / В.І. Куценко, В.П. Удовиченко. – Чернігів: Видавець Лозовий В.М., 2010. – 652 с.
10. Коваль О.П. Ризики, загрози, пріоритети та наслідки реформування пенсійної системи України: аналіт. доп. / О.П. Коваль; за ред. Я.А. Жаліла. – К.: НІСД, 2012. – 112 с.
11. Птащенко Л.О. Проблеми формування ефективної фінансово збалансованої пенсійної системи в Україні / Л.О. Птащенко, Р.М. Щербак // Формування ринкових відносин в Україні. – 2008. – № 8(87). – С.65 – 71.
12. Завора Т.М. Соціальне страхування: навчальний посібник / Т.М. Завора. – Полтава: ПолтНТУ, 2013. – 272 с.
13. Середній розмір місячної пенсії та кількість пенсіонерів [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ukrstat.org/uk/operativ/operati>
14. Офіційний сайт Пенсійного фонду України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.pfu.gov.ua/>
15. Завора Т.М. Соціально-економічна оцінка розвитку Полтавської області та його вплив на формування соціального захисту населення регіону / Т.М. Завора, О.В. Акіншина // Тези 66-ї наук. конф. проф., викл., наук. прац. університету. Том 3. – Полтава: ПолтНТУ, 2014. – С.354 – 357.

16. Звіт про виконання бюджету Головного управління Пенсійного фонду України в Полтавській області за 2013 рік [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://poltavapfu.gov.ua/dostup-do-publichnoyi-informatsiyi/>

17. Про підсумки роботи Головного управління Пенсійного фонду України в Полтавській області за 2014 рік. – Головне управління Пенсійного фонду України в Полтавській області [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://poltavapfu.gov.ua/pres-tsentr/pres-relizi/pres-reliz-dlia>.

18. Звіт про виконання бюджету Головного управління Пенсійного фонду України в Полтавській області за 2014 рік [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://poltavapfu.gov.ua/dostup-do-publichnoyi-informatsiyi/>

19. Завора Т.М. Сучасні реалії реформування пенсійної системи України / Т.М. Завора / Розвиток фінансового ринку в Україні: проблеми та перспективи: колективна монографія / за ред. д.е.н., проф. В.О. Онищенко – Полтава, ПолтНТУ, 2013 – С. 62 – 75.

УДК 369.5

Завора Таїна Миколаївна, кандидат економічних наук, доцент кафедри фінансів і банківської справи, Полтавський національний технічний університет ім. Ю. Кондратюка. **Оцінювання ефективності системи пенсійного забезпечення України.** Обґрунтовано необхідність створення ефективної системи соціального захисту населення у контексті забезпечення національної безпеки України у соціальній сфері. Здійснено аналіз та оцінювання ефективності пенсійного забезпечення в Україні та Полтавському регіоні. Доведено, що ефективність функціонування першого рівня пенсійної системи безпосередньо залежить від ситуації на ринку праці, кількості зайнятого населення, розміру заробітної плати та рівня її тінізації. Причинами подальшого реформування пенсійного забезпечення в Україні визначено: переобтяженість системи пільгами та виплатами, які за їх змістом не властиві системі пенсійного забезпечення; зростаюче демографічне навантаження на діючу солідарну систему; надзвичайно низький рівень пенсійних виплат; незацікавленість громадян та роботодавців у сплаті більших розмірів пенсійних внесків.

Ключові слова: національна безпека держави, пенсійне забезпечення, пенсійна система, загальнообов'язкове державне пенсійне страхування.

УДК 369.5

Завора Таїна Николаевна, кандидат экономических наук, доцент кафедры финансов и банковского дела, Полтавский национальный технический университет им. Ю. Кондратюка. **Оценка эффективности системы пенсионного обеспечения Украины.** Обоснована необходимость создания эффективной системы социальной защиты населения в контексте обеспечения национальной безопасности Украины в социальной сфере. Осуществлены анализ и оценка эффективности пенсионного обеспечения в Украине и Полтавском регионе. Доказано, что эффективность функционирования первого уровня пенсионной системы напрямую зависит от ситуации на рынке труда, численности занятого населения, размера заработной платы и уровня ее тенизации. Причинами дальнейшего реформирования пенсионного обеспечения в Украине определены: перегруженность системы льготами; растущая демографическая нагрузка на действующую солидарную систему; низкий уровень пенсионных выплат; незаинтересованность населения и работодателей в уплате больших размеров пенсионных взносов.

Ключевые слова: национальная безопасность государства, пенсионное обеспечение, пенсионная система, общеобязательное государственное пенсионное страхование.

UDC 369.5

Zavora Taina Mukolaivna, PhD, Associate Professor of Finance and Banking, Poltava National Technical Yurii Kondratyuk University. **Assessment of the pension system effectiveness in Ukraine.** The necessity of creating an effective system social protection in the context of Ukraine's national security in the social sphere was grounded. Analysis and evaluation the effectiveness of pensions in Ukraine and Poltava region was carried out. It has been proved that the efficiency of the first level of the pension system depends on the situation on the labor market, the number of employed population, the size of their wages and the level of its shadowing. The reasons for further reform of the pension system in Ukraine have been identified: overload of privileges; growing demographic pressure on the existing system of joint and several; the low level of pension payments; lack of interest of the population and employers pay large pension contributions.

Keywords: national security, pension, pension system, obligatory state pension insurance.